Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI // Голос України. – 2012. – № 90–91. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17. – Назва з екрана.
2. Гросс Г. Руководство для судебных следователей как система криминалистики. Репринтное издание 1908 года / Г. Гросс; под науч. ред. В. В. Крылов. – М. : Лекс Эст, 2002. – 1088 с.
3. Коновалова В. О. Юридична психологія: підручник / В. О. Коновалова, Ю. В. Шепітько. – Київ : Ін Юре, 2004. – 424 с.

Стрільців О. М.– кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, завідувач наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

АЛЬТЕРНАТИВИ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЗА ВЧИНЕННЯ НАРКОЗЛОЧИНІВ

Значна вартість утримання засуджених у місцях позбавлення волі, неефективність і обмежений вплив цієї санкції, а також можливість вилікуватись від немедичного вживання наркотиків визначають необхідність зміни ставлення до вживання наркотиків, як до злочину, на ставлення, як до проблеми охорони здоров'я. Це передбачає перехід від покарання до лікування наркозалежних осіб. Застосування такого підходу сприятиме зменшенню числа засуджених і розробленню альтернативних механізмів для затриманих наркоспоживачів. Розглянемо деякі з них.

Перегляд законодавства про наркотики. Національне антинаркотичне законодавство необхідно переглянути так, щоб покарання призначалося залежно від тяжкості злочину та можливого впливу на наркозалежну особу. До того ж, з метою зниження кількості засуджених у місцях позбавлення волі

необхідно не призначати покарання у вигляді позбавлення волі за вчинення злочинів невеликої тяжкості.

Депеналізація і декриміналізація. У минулому десятилітті низка країн, зокрема Португалія, Мексика, Аргентина і Чехія, перейняли стратегію декриміналізації вживання наркотиків для протидії наркозлочинності. Декриміналізація зазвичай належить до правопорушень, пов'язаних з вживанням наркотиків, і охоплює введення адміністративних санкцій або відмову від кримінальних санкцій у протидії дрібним правопорушенням, пов'язаним з обігом наркотиків. На сьогодні такі стратегії продемонстрували ефективність з точки зору зниження кількості засуджених у місцях позбавлення волі та навантаження кримінальної системи. Їх використання не привело до поширеності незаконного обігу наркотиків.

Інші країни застосовують депеналізацію – процес, що знижує суворість покарання за правопорушення, пов'язані з обігом наркотиків. Це допускає вибірковість під час призначення санкції у вигляді позбавлення волі. Цікавим є приклад Великої Британії, де депеналізація діє стосовно осіб, затриманих за зберігання марихуани.

Заміна кримінальної відповідальності для наркозалежних осіб на альтернативні види виправного впливу. Такий механізм використовують для мінімізації традиційних підходів кримінального правосуддя, створення можливості надання необхідних послуг наркоспоживачам та з метою уникнення перевантаженості кримінальної системи справами за вчинення злочинів невеликої тяжкості.

Наприклад, закон Португалії про декриміналізацію, прийнятий в 2001 р., декларує перенаправлення затриманих осіб за вчинення наркозлочинів до Комісій з перевиховання наркозалежних осіб. У разі затримання людини за зберігання наркотиків, поліція направляє порушника до регіональної комісії з трьох осіб. Членами такої комісії можуть бути соціальні працівники, юристи-консультанти і медичні фахівці, які працюють за підтримки команди технічних експертів. Метою діяльності комісії є за допомогою цільових програм переконати осіб, які лише розпочали немедичне вживання наркотиків, а також допомогти наркозалежним особам, пройти курс лікування. Вони можуть вводити санкції, які охоплюють громадські роботи, штрафи, тимчасове зупинення діяльності

професійних ліцензій і заборону на відвідування певних місць, а також рекомендувати лікувальні або освітні програми. З моменту прийняття цієї системи частина порушників законів про наркотики, засуджених до позбавлення волі, в 2005 р. знизилася до 28 % порівняно з піковим значенням в 1999 р. – 44 %.

Майже аналогічна схема перенаправлення правопорушників діє у Великій Британії, хоча вона і не є альтернативою позбавлення волі. Тут стратегія заснована на ідеї, що лікування надасть можливість знизити рівень або взагалі припинити вживання заборонених наркотиків, відмовитися від пов'язаних з ним порушень кримінального законодавства.

Заміна кримінальної відповідальності на альтернативні види виправного впливу при винесенні вироку. Проблема перенасиченості ув'язненими місць позбавлення волі як результат систематичного застосування санкції позбавлення волі за злочини, пов'язані з обігом наркотиків, може бути вирішена за допомогою застосування ініціатив щодо заміни кримінальної відповідальності альтернативними видами виправного впливу в суді. Деякі уряди зарубіжних країн вже розробили і ефективно застосовують подібні механізми.

Уряд Австралії прийняв стратегію, що підтримує баланс правоохоронних заходів і лікувальних програм для осіб, які порушили законодавство про наркотики. Покаранням за вирощування і зберігання марихуани є адміністративні санкції, охоплюючи штрафи або попередження. Такий підхід позитивно вплинув на зменшення чисельності засуджених: в 2005 р. лише 10 % контингенту в місцях позбавлення волі було засуджено за наркозлочини.

У США реалізується система наркосудів, у межах якої судді наділені повноваженнями контролю за процесом лікування затриманих споживачів наркотиків, що здійснюється в терапевтичних закладах або за місцем проживання наркозалежної особи і є альтернативним видом ув'язнення. Ідея наркосудів полягає в тому, що надання лікування деяким обвинуваченим може сприяти поліпшенню їхнього економічного становища і ресоціалізації їх у громадах. На відміну від стандартних судових процедур, наркосуди задумані як механізм колективної взаємодії, коли судді, прокурори, соціальні працівники та захисники спільно

приймають рішення. Діяльність наркосудів полягає в направленні правопорушників на лікування перед винесенням вироку або винесення вироку щодо позбавлення волі з відстрочкою виконання покарання за умови виконання вимог лікувальних програм.

Отже, перераховані ініціативи сприяли зменшенню чисельності засуджених за нетяжкі наркозлочини в окремих країнах світу. Вважаємо, що законодавство, пов'язане з обігом наркотиків, а також покараннями за наркозлочини, має бути переглянуто з метою чіткої диференціації між учасниками обігу наркотиків і визначення ролі кожного з них у діяльності наркоринку.

Необхідно продовжувати заходи щодо впровадження механізмів заміни покарання, пов'язаного з позбавленням волі за вчинення нетяжких наркозлочинів наркозалежними особами, на інші адекватні заходи впливу: адміністративне покарання; направлення на лікування. Будь-які кримінальні процедури, що збільшують навантаження на установи виконання покарань, повинні містити обов'язкове мінімальне покарання або процедури затримання до суду, і використовуватись лише до людей, які вчинили тяжкі злочини.

Список використаних джерел

1. Руководство по наркополитике / Международный консорциум по наркополитике. – Вып. № 1 (март). – Литва : Ex Arte, 2010. – 114 с.

Сюравчик В. Г. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

РОЛЬ ЗЛОЧИННОЇ ПОВЕДІНКИ В УЧИНЕННІ ЗЛОЧИНУ І КРИМІНОГЕННІЙ СИТУАЦІЇ

Проблеми злочинної поведінки в науковому та практичному контексті важливі для осмислення злочинності та її причин, а отже і для протидії їй. Злочинна поведінка знаходить своє вираження у свідомо мотивованих діях, спрямованих на досягнення певної мети, незалежно від того,